

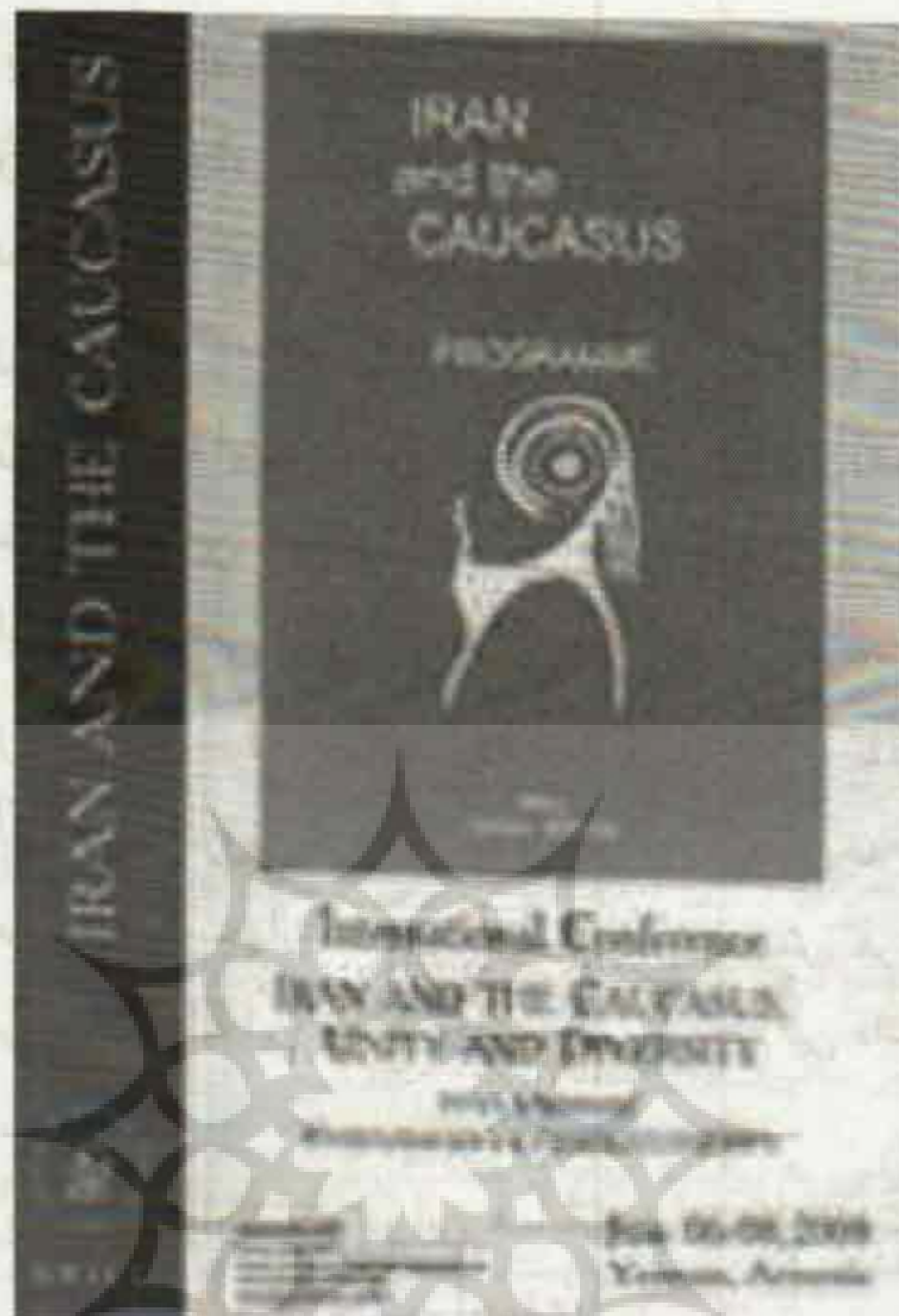
• همایش بین‌المللی ایران‌شناسی: ایران و قفقاز، یگانگی و گوناگونی

همایش بین‌المللی ایران‌شناسی با عنوان «ایران و قفقاز، یگانگی و گوناگونی»^۱ از ۱۷ تا ۱۹ خرداد ۱۳۸۷ در ایروان ارمنستان برگزار شد.

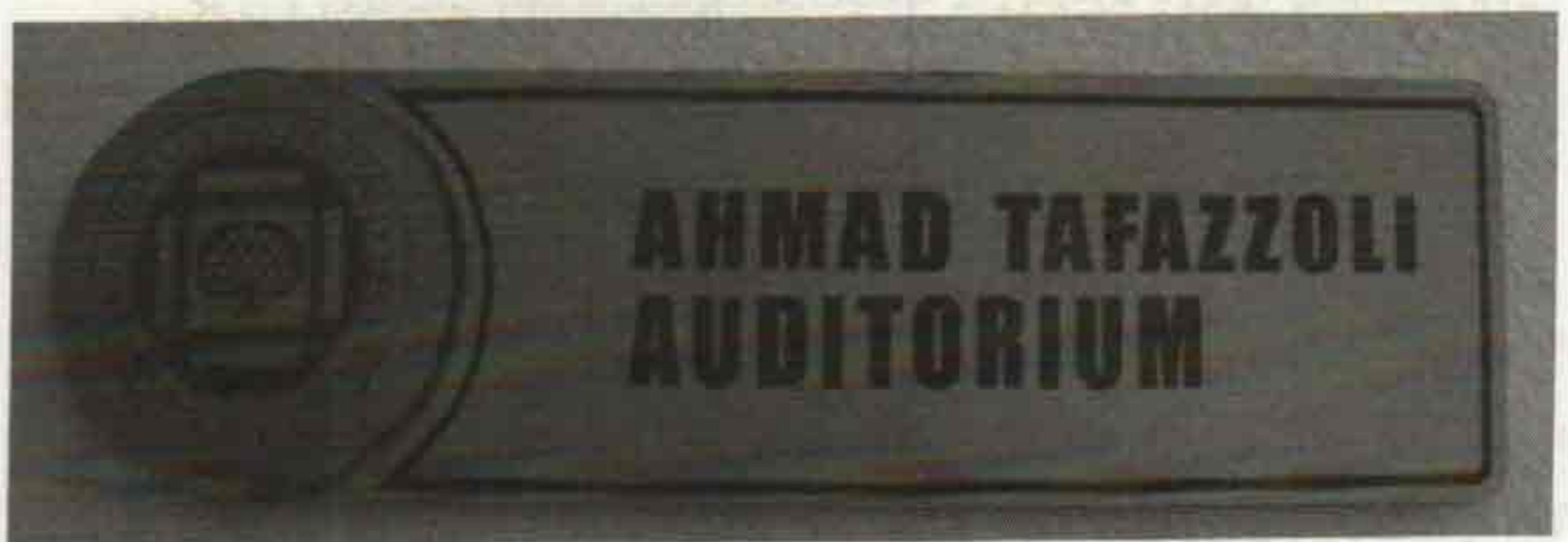
در این همایش سه روزه که با همکاری گروه ایران‌شناسی دانشگاه دولتی ایروان، دانشگاه بین‌المللی آریا و برخی دیگر نهادها انجام یافت، بیش از ۱۲۰ تن از ایران‌شناسان و پژوهندگان تاریخ، فرهنگ و زبانهای ایرانی از دانشگاههای ۲۲ کشور جهان در دانشگاه بین‌المللی آریا گرد هم آمدند و به ارائه آخرین دستاوردهای پژوهشی خویش پرداختند.

اخبار این همایش علمی - پژوهشی در سطحی گسترده در رسانه‌های ارمنستان انعکاس یافت. در این همایش حضور ایران‌شناسان جوان در کنار استادان نامدار، دمیده شدن جانی تازه به کالبد ایران‌شناسی را نوید می‌داد که گمان می‌رفت واپسین سالهای حیات جهانی‌اش را می‌گذراند. از آن شگفت‌تر شمار دانشجویان ایران‌شناسی دانشگاه دولتی ایروان و دانشگاه بین‌المللی آریا بود که، با وجود کمبود امکانات، افزون بر تسلط به زبانهای انگلیسی و روسی، همگی فارسی را به شیوایی سخن می‌گفتند و گفته‌ها حاکی از آن بود که پژوهشهای ایرانی، برخلاف پژوهشهای عربی و ترکی، در ارمنستان بسیار پرطرفدار است. بنیانگذاری دانشگاه بین‌المللی آریا و گروه ایران‌شناسی پرکار آن که از سراسر جهان در گرایشهای گوناگون پژوهشهای ایرانی دانشجوی می‌پذیرد شاهد این گفتار است. بی‌گمان ایران‌شناسان ارمنستان به کوشش فراوان توانسته‌اند پایتختی مکتب پژوهشهای ایرانی را، که پیش از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در لنینگراد و مسکو بود، به ایروان منتقل کنند.

1. International Conference: Iran and the Caucasus, Unity and Diversity (June 6-8, 2008, Yerevan, Armenia)

تالار ورودی دانشگاه آریا به پیکره خيام و عطار آراسته است و تالار سخنرانی به پیکره فردوسی، پیکره خيام و عطار پیشکش نشابوریان است و نشان ارادت ایشان به ارمنیان، هریک از کلاسها و تالارهای این دانشگاه کوچک نیز به نام یکی از ایران‌شناسان بزرگ نامیده می‌شود. استادان نامداری چون ویلهلم آیلرز (Wilhelm Eilers)، کارل آندراس (Friedrich Carl Andreas)، والتر برونو هنینگ (Walter Bruno Henning)، و احمد تفضلی.

مؤسسه انتشاراتی بریل هلند که مجله ایران و قفقاز (*Iran and the Caucasus*) را که یک مجله معتبر علمی - بین‌المللی است به سردبیری گارنیک آساطوریان به چاپ می‌رساند، مجموعه خلاصه مقالات این همایش را به چاپ رسانیده و متن کامل آنها نیز در آینده نزدیک به چاپ خواهد رسید.

گارنیک آساطوریان، مدیر گروه ایران‌شناسی دانشگاه دولتی ایروان و رئیس دانشگاه بین‌المللی آریا، در سخنرانی مراسم افتتاح این همایش گفت: «بسی مایه خوشوقتی و سرافرازی است که در مراسم گشایش همایش بین‌المللی ایران و قفقاز که در واقع به مناسبت سالگرد انتشار مجله بین‌المللی ایران و قفقاز برگزار می‌شود، خوشامدگوی شما باشم. ایران و قفقاز پا به عرصه نهاد تا پیوندی میان سنتهای آکادمیک شرق و غرب باشد، و برای این منظور چه جایی بهتر و مناسب‌تر از ارمنستان که مرزی میان این دو جهان است و پذیرای دانش و بینش هر دو سو.»

وی همچنین در مراسم اختتامیه این همایش گفت: «می‌خواهیم این دانشگاه، خانقاه دلدادگان پژوهشهای ایرانی باشد.»

برگزیده‌ای از عناوین مقالات ارائه‌شده در این همایش به این قرار است:

- «فرهنگ ایرانی در شهر شوشی»، حسین احمدی؛
- «مروری بر پوشاک ارمنیان در ایران»، ژیللا مشیری؛
- «ارمنی میانه»، مارتین شوارتز؛
- «مسئله واژگان پایه کردی»، پاول بشرین؛
- «مطالعات ارمنی در قفقاز جنوبی»، احسان هوشمند؛
- «در باب معنی‌شناسی مفهوم اسب (Bæh) در زبان آستی»، النا بسولوا؛
- «مطالعه واژگان فارسی در گرجی باستان»، هلن گیوناشویلی؛
- «عناصر پارتی و مادی در پیدایش‌شناسی قومی ارمنیان»، سآندر فولدوری؛
- «همکاری ایران، روسیه و ارمنستان در بستر 'سیاست در عمل' و اسطوره‌شناسی یونان»، الکساندر روستسکی؛
- «ایران و گرجستان: میراث تاریخی و واقعیت‌های سیاسی معاصر»، جورج سانیکیدزه؛
- «فرهنگ سغدی، میانجی دین، فرهنگ و زبان»، امیر پوروشانی؛
- «هنر ساسانی و تأثیر آن بر نگارگری خاورمیانه»، ابوالقاسم دادور؛
- «روابط ایرانیان ارمنی در سده‌های سوم تا هشتم هجری»، هایراپت مارگاریان؛
- «در باب جای‌نام باکو»، علی‌اشرف صادقی؛
- «واژه‌های قرضی ارمنی در گویش ترکی و واژگان جارگون»، هاسمیک آساتریان؛

- «قفقاز در نقشه‌های باستانی و تاریخی»، محمدرضا سبحان؛
- «تحلیل و نوع‌شناسی سفال دوره برنز آغازین در دشت کلیایی در زاگرس مرکزی در ایران»، محمود حیدریان، مجتبی صفری، مروارید مظاهری؛
- «روابط فرهنگی دیلمان و قفقاز در دوره باستان (بر مبنای داده‌های باستان‌شناختی)»، حبیب محمودیان؛
- «نامه‌های سغدی باستان»، ولادیمیر لیوشیتس؛
- «نامه‌های گیاهان در گویش مازندرانی»، آرزو الطافی؛
- «موقعیت زبان گرگانی در میان زبانهای ایرانی»، حبیب برجیان؛
- «فارسی جنوب شرقی و یازند؛ بررسی تطبیقی گویشهای ایرانی»، علی شهیدی؛
- «در باب واژگان بشاگردی»، وردان ووسکانیان؛
- «بهرام گور»، تیمور سالیف؛
- «ایران و جهان ایرانی به روایت 'پهلوان پلنگینه‌پوش' اثر شوتا روستاولی»، مانانا گاباشویلی؛
- «چرا حرف زدن هنگام غذا خوردن ناپسند است؟ اشاراتی به گناهان ناپسند در ارداویرازنامگ»، متیوز گلاگیز؛
- «مهاجرت و تحولات فرهنگی میان کرمانجی‌های امرلو»، محمد پرهام، فرزانه سجادیپور، ابراهیم جمالی؛
- «اقلیتهای قومی ارمنستان»، ناتویک مارگاریان؛
- «کاربرد زبان فارسی در محاکم قضایی آسیای مرکزی»، تامورا یوکو؛
- «زبان آسمانها: نکاتی درباره اساطیر ایرانی»، بهروز محمودی بختیاری؛
- «درباره برخی لغات قدیمی در 'فهلویات' آذری»، هاسمیک کیراکوزیان؛
- «جنبه‌های زبانی - فرهنگی در موقعیت چندقومیتی»، مانانا کواشادزه؛
- «گورستان زردشتی در نزدیکی دربند»، مرتاض علی گادیف؛
- «نقش مایه بالها میان ایران و قفقاز: نشانه زردشتی شکوه در میان مسیحیان»، متوکمپارتی.

• سلسله سخنرانیهای علمی - پژوهشی در دانشگاه تهران

انجمن علمی دانشجویی گروه فرهنگ و زبانهای باستانی دانشگاه تهران به یاری و نظارت علمی گروه فرهنگ و زبانهای باستانی، در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ یک سلسله سخنرانی علمی - پژوهشی در زمینه فرهنگ و زبانهای باستانی ایران در دانشکده ادبیات و علوم انسانی برگزار کرد.

این برنامه در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ نیز ادامه خواهد داشت و شرکت در آن برای پژوهندگان، استادان و دانشجویان رشته‌های گوناگون ایران‌شناسی آزاد است.

سخنرانیهای برگزارشده و سخنرانان اولین دوره عبارت بودند از:

۱. «فرهنگ و زبان صابثین مندائی»، سالم چهیلی؛
۲. «چگونگی ورود واژه‌های فارسی به زبان عربی از دوران ساسانی به بعد»، آذرتاش آذرنوش؛
۳. «مبانی قرائت و ویرایش دستنویسهای مانوی تورفان»، محمد شکری فومشی؛
۴. «نقش ایرانیان در ترویج مانویت در چین»، نهال تجدد؛
۵. «خلیج فارس در نقشه‌های کهن (پژوهشی در اسناد تاریخی خلیج فارس)»، محمدرضا

سحاب؛

۶. «گسترش زمینه روابط فرهنگی ایران و یونان؛ تأسیس انجمن مطالعات روابط فرهنگی ایران و یونان»، اوانگوس ویتیس؛

۷. «خط میخی فارسی باستان؛ ایرانی یا میانرودانی»، بدرالزمان قریب؛

۸. «وام‌واژه‌های ایرانی در زبانهای قفقازی»، الکساندر چولوخادزه.

علی شهیدی

• پژوهشهای ایرانی در دانشگاه بولونیا

آنتونیو پانائینو مدیر «مؤسسه ایتالیایی مطالعات افریقا و شرق» (ISIAO) در سمیناری تحت عنوان «نخستین مأموریت کاوش در دره یغناپ» در تاریخ ۸ آوریل ۲۰۰۸ (۲۰ فروردین ۱۳۸۷) گزارشی از نتایج به دست آمده از نخستین مأموریت خود در کاوشهای تاجیکستان (از اول تا ۲۷ اوت ۲۰۰۷/۱۰ مرداد تا ۵ شهریور ۱۳۸۶) ارائه کرد و چشم‌انداز آینده این کاوشها را که در ماه ژوئن ۲۰۰۸ (خرداد ۱۳۸۷) ادامه خواهد یافت، روشن ساخت.

باربارا کایم (از دانشگاه ورشو) در سمینار «بناهای آیینی زردشتی: اسناد تازه‌یاب باستان‌شناختی درباره معماری مذهبی ایران پیش از اسلام» مقاله‌ای با عنوان «آتشگاه ساسانی در مله حیرم ترکمنستان» ارائه کرد. همچنین مهدی رهبر (از مرکز ایرانی مطالعات باستان‌شناسی، تهران) نیز با ارائه مقاله «مجموعه معماری بن‌دیان (خراسان)» در این سمینار شرکت کرد.

از ۲۶ مارس تا اول آوریل ۲۰۰۸ (۷ تا ۱۳ فروردین ۱۳۸۷) سمیناری تحت عنوان «مطالعات اوستایی و مزدایی» در همکاری دانشگاه بولونیا و کلژ دو فرانس برگزار شد. سخنرانان این سمینار سه روزه عبارت بودند از ژان کلنز با مقاله «درآمدی بر قربانی کردن: کیهان‌زایی دیگر (یسنا ۲۰-۱۹)»، آندره آ پیراس با مقاله «دین‌یشت و واژگان دریافت بصری در اوستا» و آنتونیو پانائینو با دو مقاله

«انتخاب یمه و سرچشمه میرایی» و «مسائل فرهنگ‌نگاری ایرانی: مورد -ciθra- و -daxšta- در زبان اوستایی».

• گزارش‌های باستان‌شناسی «مؤسسه ایتالیایی مطالعات افریقا و شرق» (ISIAO) هیئتهای باستان‌شناسی ایتالیایی مؤسسه ISIAO در اردن، عمان، اندونزی، ایران، سودان، عراق، تایلند و افغانستان نتایج کاوشهای خود را در کنفرانسهایی که از ۲۱ مارس تا اول ژوئیه ۲۰۰۸ (۲ فروردین تا ۱۱ تیر ۱۳۸۷) در این مؤسسه برگزار شد گزارش کردند. لورنتزو کستانینی، مدیر هیئت باستان‌شناسی در ایران «نتایج تحقیقات هیئت باستان‌شناسی در سیستان و بلوچستان» را گزارش کرد و کارلو چرتی، مدیر هیئت باستان‌شناسی در عراق، درباره «برج ساسانی پایکولی، تحقیقات جدید و مطالعات آتی» گزارشی ارائه کرد.

• کارلو چرتی در دانشگاه کالیفرنیا

در اول نوامبر ۲۰۰۸ (۱۱ آبان ۱۳۸۷) کارلو چرتی، استاد دانشگاه لاس‌آنجلیس و مدیر انجمن ایران‌شناسی اروپا، در سلسله سخنرانیهایی که با حمایت خانواده رستگار به نام ایرج افشار نام‌گذاری شده است، سخنران مدعو دانشگاه ایالتی کالیفرنیا در فولرتون بود. عنوان سخنرانیهای او «نرسه و کتیبه پایکولی» بود که در سه بخش «نرسه و عصر او»، «بنا و کتیبه پایکولی» و «سفرهای هرتسفلد به پایکولی و اطراف آن» ارائه شد.

• فصلنامه تاریخ ایران باستان

آخرین شماره از نشریه اینترنتی فصلنامه تاریخ ایران باستان (جلد چهارم، اسفند ۸۶) بر روی شبکه جهانی قرار گرفته است. مقالات این شماره عبارت‌اند از: «نام خاص دومین فرمانروای اشکانی» از فرهاد آثا؛ «کتیبه‌های تنگ آزانو» از ناهید غنی و «در باب یاد کردن سوگند به میترا در جهان ارمنی - ایرانی در دوره باستان متأخر» از تورج دریایی. «بررسی کتاب» و «فهرست مقالات منتشره در مجلات خارج از ایران در مورد تاریخ ایران باستان» دیگر بخشهای این شماره هستند. علاقه‌مندان می‌توانند به سایت فصلنامه به نشانی www.iranianancienthistory.com مراجعه کنند.

• مقالات اینترنتی در وب‌گاه ساسانیکا

بخش تازه‌ای در وب‌گاه «ساسانیکا»، پایگاه اینترنتی دانشگاه کالیفرنیا در مطالعات دوره ساسانی، به مجموعه‌ای از مقالات تحقیقی اختصاص یافته که زیر عنوان e-sasanika منتشر می‌شوند.

تاکنون ۵ مقاله از این مجموعه منتشر شده است: «بررسی باستان‌شناسی دوره ساسانی در طی سه دهه گذشته» از علی موسوی؛ «تاریخ سیاسی ایران‌شهر» از تورج دریایی؛ «گنجینه بلخ: منبع مهم تاریخ اقتصادی ساسانیان» از خداداد رضاخانی؛ «تأثیرات ساسانیان در منابع ارمنی» از ت. گرینوود (در دست انتشار)؛ «آیا ایران ساسانی به دوره باستان متأخر تعلق می‌گیرد؟» از م. مورونی (در دست انتشار).

• شگفتی‌های تازه شهر سوخته

کاوشهای باستان‌شناختی شهر سوخته به رغم مشکلات موجود با همکاری هیئت ایرانی و ایتالیایی ادامه دارد. کشف ۱۲ گور که مربع شکل بودن یکی از آنها در کاوشهای پس از انقلاب تازگی داشته و احتمال داده می‌شود متعلق به مهاجرانی از سرزمینهای دیگر باشد، کشف منسوجات و پارچه متعلق به هزاره سوم پیش از میلاد، و اطلاعات تازه درباره حیات وحش این منطقه در ۵۰۰۰ سال پیش از اهم این یافته‌هاست. البته هم هیئت عمدتاً مصروف طبقه‌بندی و بایگانی مواد فرهنگی و مادی یافته‌شده می‌شود. اما مهم‌ترین حاصل کاوشهای اخیر یک چشم مصنوعی به قدمت ۴۸۰۰ سال بود که جزوهای دوزبانه (انگلیسی و فارسی) در تشریح و توضیح آن نیز منتشر شد.

• دومین همایش تمدن جیرفت

هفت سال از کشف تمدن باستانی جیرفت می‌گذرد و کاوشهای هیئت باستان‌شناسی در طی شش سال در این منطقه بر زوایای تاریک تاریخ یکی از کهن‌ترین تمدنهای بشری پرتو افکنده است. بررسی آثار هنری به‌جامانده از تمدن جیرفت موضوع برپایی دومین همایش تمدن جیرفت بود که از ۱۶ تا ۲۰ اردیبهشت ۱۳۸۷ به همت فرهنگستان هنر و به ریاست علمی دکتر یوسف مجیدزاده در تهران و کرمان برگزار شد. بیش از ۲۰ سخنران ایرانی و خارجی از منظر باستان‌شناسی، اسطوره‌شناسی، نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی مقالاتی ارائه کردند که برخی از آنها عبارت بودند از: «کاوشهای باستان‌شناختی جیرفت: اکتشافی افسانه‌ای» و «الواح جیرفت و خاستگاه نظام نوشتاری ایلامی» از یوسف مجیدزاده؛ «مرهشی و فراسوی آن: چشم‌انداز تاریخی جیرفت» از پیوتر استنکلر؛ «مطالعه مقدماتی تکنولوژی و کاربرد ادوات سنگی در کنارصندل» از جلال‌الدین رفیع‌فر؛ «توالی سرامیک در عصر مفرغ در فلات ایران» از ریتا رایت؛ «اشیای نوع جیرفت در موزه لندن» از جان کرتیس؛ «سنگهای سیاه و هنر در کرمان و آسیای مرکزی» از هنری پال فرانکفورت؛ «برخی بازتابها پیرامون مهرهای ایلامی قدیم» از انریکو اسکالونه؛ «بررسی نظام گفتمانی جسمانه‌ای و تراجمانه‌ای در هنر جیرفت» از حمیدرضا شعیری؛ «رویکرد نشانه‌شناختی به تحلیل پدیده ستیز

در نگاره‌های جانوری جیرفت» از احمد پاکتچی؛ «نشانه‌شناسی تصاویر ظروف هنری در جیرفت و طبقه‌بندی آنها» از علی عباسی؛ «اقتصاد مکانهای شهری حوزه هلیل‌رود» از مرجان مشکور؛ «هنر دوره مفرغ در ایران، فصلی جدید از کنارصندل» از هالی پیتمن؛ «جیرفت، نمونه عملیاتی مشترک بین موزه‌های ملی و ترویج فرهنگ ایرانی» از وستا سرخوش کرتیس؛ «سفال کنارصندل» از اکرم غلامی؛ «سنگ‌نبشته نوبافته کن‌چرمی و مقایسه آن با کتیبه‌های جیرفت» از رضا مرادی غیاث‌آبادی؛ «احشام کوهان‌دار جیرفت» از راجر متیوز؛ «معماری و محیط ساختمانی در جیرفت» از وندی متیوز؛ «گورستان قلعه کوچک» از نادر علیداد سلیمانی و «سکاهای هوم‌نوش در حوزه فرهنگی جنوب شرق ایران» از محمد میرشکرایی.

• یاد و دریغ

دکتر مسعود آذرنوش، باستان‌شناس برجسته ایرانی، در ۸ آذر ۱۳۸۷ درگذشت. وی در ۱۳۲۴ در کرمانشاه زاده شده بود. کارشناسی ارشدش در باستان‌شناسی و تاریخ هنر را از دانشگاه تهران (۱۳۵۳) و دکترای باستان‌شناسی‌اش را از دانشگاه کالیفرنیا (۱۳۶۸) گرفته بود. وی مدتی مدیر پژوهشکده باستان‌شناسی بود و خود در کاوشها و پژوهشهای میدانی بسیاری مشارکت کرده بود. مقالات متعدد به زبانهای فارسی، فرانسه و انگلیسی و یک کتاب به زبان انگلیسی زیر عنوان *The Sasanian Manor House at Hajjiabad, Fars* (Tourin, 1994) از او به یادگار مانده است.

زهرة هدایتی بیدهندی

• ایران و مطالعات ایرانی در قرن بیستم

همایش بین‌المللی «ایران و مطالعات ایرانی در قرن بیستم» ۱۹ و ۲۰ اکتبر ۲۰۰۷ (۲۷ و ۲۸ مهر ۱۳۸۶) در دانشگاه تورنتو برگزار شد. این همایش به مناسبت چهاردهمین سال تأسیس انجمن بین‌المللی مطالعات ایرانی (ISIS) و مجله مطالعات ایرانی (*Journal of Iranian Studies*) و با حمایت شرکت سرمایه‌گذاری اینوست، بنیاد فرهنگی فارسی، و انتشارات راتلج ترتیب داده شده بود. موضوعات مورد بحث در این همایش عبارت بود از معرفی مراکز ایران‌شناسی، مطالعات روش‌مند و تغییرات پدیدآمده در رشته ایران‌شناسی، و ایران در قرن بیستم که سخنرانان با توجه به تحولات قرن بیستم، دگرگونیهای تاریخی و تحولات ایران را در سطحی وسیع‌تر و در مفاهیم جهانی بررسی کردند و کوشیدند از تاریخ ایران در قرن بیستم توضیحات موشکافانه‌ای ارائه دهند. دبیران همایش محمدعلی همایون کاتوزیان از مجله مطالعات ایرانی و محمد توکلی طرّقی از مجله مطالعات تطبیقی آسیای جنوبی، افریقا و خاورمیانه بودند.

این همایش با سخنان لیندا نورتراب (دانشگاه تورنتو) و دکتر اکبر قهاری (بنیاد فرهنگی فارسی) آغاز شد. از میان سخنرانیهای ارائه شده در این همایش می‌توان عناوین زیر را برشمرد:

«مطالعات ایران باستان»، تورج دریایی؛ «مسئله دخمه و جنبش اصلاحات زردشتی»، مونیکا رینگر؛ «بریتانیا و مطالعات ایرانی در قرن بیستم»، منصور بنکداریان؛ «گفتمان تحول: تحقیقات تاریخی والتر هینتس و شاگردانش بر ایران در آلمان»، برت فراگنر؛ «مطالعات ایرانی در امریکا»، علی بنو عزیزی؛ «مطالعات ایرانی در دانشگاه تورنتو»، ریوان سندلر؛ «همه آنچه در ایران مقدس بود»، محمد توکلی طرّقی.

• برنامه‌های مرکز فرهنگ و مطالعات ایران

«مرکز فرهنگ و مطالعات ایران دکتر ساموئل م. جردن»^۲ در دانشگاه اروین کالیفرنیا به طور مرتب برنامه‌هایی در بررسی و شناخت تاریخ و فرهنگ ایران برگزار می‌کند. فهرست برنامه‌های برگزار شده در سال ۲۰۰۷ میلادی به قرار زیر بوده است:

«ایران: هفت چهره از یک تمدن» عنوان فیلمی است ساخته دکتر فرزین رضاییان که روز جمعه ۲۶ اکتبر ۲۰۰۷ (۴ آبان ۱۳۸۶) به نمایش درآمد.

«بررسی دین زردشت: گذشته، اکنون، آینده» عنوان سخنرانی میثائل استاسبرگ از دانشگاه برگن بود که روز پنجشنبه ۱۵ نوامبر ۲۰۰۷ (۲۴ آبان ۱۳۸۶) ایراد شد.

«شهرهای هند و ایرانی و شهر توقلوغ‌آباد به عنوان نمونه مورد بررسی» را در ۹ ژانویه ۲۰۰۸ (۲۰ دی ۱۳۸۶) مهرداد شکوهی، استاد معماری و شهرسازی دانشگاه گرینویچ، ارائه کرد. در این سخنرانی به شکل شهرهای ایران از عصر هخامنشی تا قرن هفدهم در اصفهان پرداخته شد و شباهتهای میان شهرهای ایران و هند بررسی و مشخص گردید که شباهت میان این دو فرهنگ فراتر از روابط زبانی و تاریخی است.

«فرمانروای نامیرا و براندازنده معابد: کیخسرو و نقش او در فرجام‌شناسی زردشتی» موضوع سخنان یوهان سهراب دینشاور و واینا از دانشگاه هاروارد بود که روز پنجشنبه ۲۴ ژانویه ۲۰۰۸ (۴ بهمن ۱۳۸۶) ایراد شد. واینا از خانواده‌ای پارسی در بمبئی زاده شد. در سال ۲۰۰۷ مدرک دکتری خود را با درجه ممتاز، در رشته مطالعات ایرانی، از دانشگاه هاروارد اخذ کرد. عنوان پژوهش وی «مطالعاتی بر تفسیرهای زردشتی همراه با تصحیح انتقادی سوتگرنسک از کتاب نهم دینکرد» بود. تحقیقات وی بیشتر در موضوعات زیر است: نگاه انتقادی به مطالعات زردشتی، سرگذشت و دگرگونی تفسیرهای زردشتی، تأثیر متقابل متون زردشتی و آداب و مراسم این دین بر یکدیگر،

ساختارهای دینی در دوره استعمار و پس از آن، و دین زردشتیان در آوارگی.

«رنگ در تخت جمشید: پژوهشی تازه در خصوص رنگی بودن حجاریهای هخامنشی» موضوعی بود که الکساندر نیچل از دانشگاه میشیگان روز سه‌شنبه ۵ فوریه ۲۰۰۸ (۱۶ بهمن ۱۳۸۶) طرح کرد. تخت جمشید اصلی‌ترین و دیدنی‌ترین مرکز شاهنشاهی هخامنشی ایران است. حفاریهای نخست آن در فاصله سالهای ۱۹۳۱ تا ۱۹۳۹ صورت گرفته و در سال ۱۹۷۹ در زمرة محوطه‌های میراث جهانی یونسکو ثبت شده است. در گزارشهای حفاری، گهگاه به رنگ‌دار بودن برخی قسمت‌ها و بناهای آن اشاره شده، آن هم فقط در مواقعی که آثار نقاشی و رنگ با چشم غیر مسلح قابل تشخیص بوده است. هدف از پژوهش حاضر کشف وضعیت سطوح در حالت اولیه آن و بررسی رنگ در پیکره‌های تاریخی و نقش برجسته‌هایی است که در تخت جمشید کشف شده است.

«شاپور، شاهنشاه ایران و انیران» موضوع سخنرانی مایکل الرام از موزه تاریخ هنر وین بود که در ۲۱ آوریل ۲۰۰۸ (۲ اردیبهشت ۱۳۸۷) ایراد کرد. سخنان او درباره حکومت شاپور اول (۲۷۰-۲۴۰ م)، شاهنشاه ساسانی، و سکه طلای منحصر به فرد تازه یافته‌ای مربوط به جنگ ایران و روم در قرن سوم میلادی بود.

«تأملاتی در بازخوانی ایلپاد و شاهنامه» را امین بنانی، استاد بازنشسته مطالعات ایرانی در دانشگاه ایالتی کالیفرنیا، در ۲۰ مه ۲۰۰۸ (۳۱ اردیبهشت ۱۳۸۷) ایراد کرد.

• همایش یک روزه «حضور ایران در جهان باستان»

در تاریخ ۸ مارس ۲۰۰۸ (۱۸ اسفند ۱۳۸۶) همایشی یک روزه با همکاری بخش تاریخ دانشگاه اروین کالیفرنیا و با حمایت مالی بنیاد خاندان رازی برگزار شد. آغاز همایش با سخنان نسرین رحیمیه و تورج دریایی بود که درباره ایران باستان و سخنرانیهایی که خاندان رازی در این خصوص برگزار کرده‌اند سخن گفت. همایش با سخنان ریچارد نلسون فرای (دانشگاه هاروارد) ادامه یافت و پس از آن مقالاتی به شرح زیر ارائه شد:

«استادان فلزکار شوش در ۱۶۰۰ تا ۱۱۰۰ ق م»، الیزابت کارتر (دانشگاه ایالتی کالیفرنیا)؛ «باستان‌شناسی پیش‌ایرانی: ۲۰۰۰ تا ۱۰۰۰ ق م»، علی موسوی (موزه هنر لس‌آنجلس)؛ «گذار از نو ایلامی به پارسی در جنوب غربی ایران: عمده یا مختصر؟»، کامیار عبدی (کالج دارتمت)؛ «حضور ایران باستان در ایران قرن نوزدهم و رونق مجدد حجاریها»، جودیت لرنر (نیویورک)؛ «برخی نکات بحث‌انگیز در مطالعه گاهان زردشت»، هانس پیتر اشمیت (دانشگاه ایالتی کالیفرنیا)؛ «ایزدان، شاهان و دین مردان در برخورد با یکدیگر»، جنیفر رز (دانشگاه استنفورد)؛ «نگارش گاهانی به صورت قید بازی: ازدراج پوروچیستا (سنای ۵۳)»، مارتین شوارتز (دانشگاه برکلی کالیفرنیا)؛ «از وریمه تا

نخت جمشید: نام‌گذاری پرسپولیس»، تورج دریایی (دانشگاه اروین کالیفرنیا)؛ «برنامه بایگانی دژ تخت جمشید: پیشرفتهای اخیر»، ماتیو استالپر (دانشگاه شیکاگو)؛ «سیاست اولین گروگان اشکانی»، م. رحیم شایگان (دانشگاه ایالتی کالیفرنیا)؛ «آیا ایران ساسانی در اواخر دوران باستان جای می‌گیرد؟»، مایکل مورونی (دانشگاه ایالتی کالیفرنیا). این همایش با سخنان تورج دریایی پایان یافت.

• نخستین دوره آموزش قرائت متون مانوی

نخستین دوره آموزشی «قرائت و تصحیح دستنویسهای مانوی تورفان» در ایران به همت دکتر زهره زرشتنس از اردیبهشت تا خرداد ۱۳۸۶ در بنیاد ایران‌شناسی برگزار شد. محمد شکری فومشی تدریس این دوره آموزشی را بر عهده داشت. هدف از برگزاری این دوره تخصصی آشنایی پژوهشگران و دانشجویان با روش شناخت و مبانی قرائت و تصحیح متون مانوی تورفانی بود تا از این منظر بتوانند خود به قرائت و تصحیح اصل دستنویسها بپردازند، دستنویسهایی به زبانهای فارسی میانه، پارتی، سغدی، اویغوری و به خط مانوی که بسیاری از آنها هنوز خوانده نشده‌اند.

در پی استقبال دانشجویان و پژوهشگران از این دوره آموزشی، محمد شکری فومشی سه دوره آموزشی دیگر در همین زمینه به دعوت دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، گروه زبانهای باستانی دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، در قالب سومین نشست از سلسله سخنرانیهای علمی - پژوهشی گروه، و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به ترتیب در آبان ۱۳۸۶، آذر ۱۳۸۶ و فروردین تا اردیبهشت ۱۳۸۷ برگزار کرد.

• دوره تابستانی آموزش زبانهای هند و اروپایی در دانشگاه لایدن، هلند^۳

بخش زبان‌شناسی تطبیقی هند و اروپایی دانشگاه لایدن از ۲۸ ژوئیه تا ۹ اوت ۲۰۰۸ (۷ تا ۱۹ مرداد ۱۳۸۷) این دوره آموزشی را برگزار کرد و ۹۶ دانشجو از کشورهای مختلف در شش حوزه زبانهای ایرانی، سامی، روسی، هندی، هلندی و هند و اروپایی در آن شرکت کردند. مباحثی که در این کلاسها مطرح و آموزش داده شد عبارت بود از معرفی هر زبان و رابطه آن با دیگر زبانهای هم‌خانواده، واج‌شناسی و ساخت واژه و نحو در آن زبان؛ سپس متون به‌جامانده از آن زبان خوانده و بررسی می‌شد. کلاسهای برگزارشده در این دوره و استاد مدرس هر کلاس به قرار زیر بوده است: فارسی میانه (پهلوی و پارتی) و سغدی (دزموند دورکین-مایسترارنست، رئیس بخش تورفان در فرهنگستان علوم برلین)، اوستایی (میخیل دووان، استاد دانشگاه لایدن و متخصص واج‌شناسی زبان اوستایی)، فارسی باستان و آشنایی با واج‌شناسی و ساخت‌واژه در زبان هند و اروپایی

۳. با سپاس از خانم نرگس نعمت‌اللهی که متن این خبر را در اختیار نگارنده قرار دادند.

(الکساندر لوبوتسکی، استاد دانشگاه لایدن و متخصص زبان‌شناسی تطبیقی هند و اروپایی و زبانهای اوستایی و سنسکریت و گویشهای یونانی)، سنسکریت ودایی (لئونید کالیکوف، استاد دانشگاه لایدن و متخصص ریگ‌ودا)، سنسکریت کلاسیک (ورنر کنوبل، استاد سنسکریت دانشگاه کیوتو)، نظام فعل در زبان هیتی (آلوی کلوکهورست، پژوهشگر دانشگاه لایدن و متخصص زبان هیتی)، آرامی در عصر هخامنشی (هولگر گزلا، استاد دانشگاه لایدن و متخصص زبانهای عبری و آرامی) و آرامی نو، نقطه اشتراک زبانهای ایرانی و سامی (الگا کپلیوک، استاد دانشگاه اورشلیم). در کنار این کلاسها، چند سخنرانی نیز با عناوین زیر برگزار شد:

«زبان و خط در جاده ابریشم در هزاره نخست» از دزموند دورکین-مایستر ارنست، «آیا متون سریانی فلسطین در زبان‌شناسی تاریخی کاربرد دارد؟» از آگوستینوس جانتو، «واژگان دوگانه در ریگ‌ودا» از ورنر کنوبل، «تحولات اصوات اصلی در آلمانی» از میخیل دو وان، «در باره کوههای حاصلخیز هیتی (جتی)» از آلوی کلوکهورست.

برخی نکات قابل اشاره در شیوه آموزش که با آموزش زبانهای باستانی در ایران بسیار متفاوت است: (۱) دانشجو کاملاً درگیر ابهامات زبانهای باستانی می‌شود تا آنجا که پس از استماع نظرات گوناگون و نقد آنها، خود نظریه پردازی می‌کند؛ (۲) آموزش واج‌شناسی، قوانین آوایی و ساخت‌واژه هند و اروپایی مقدم بر بررسی متون باستانی است؛ (۳) متون اوستایی و فارسی باستان و سنسکریت بیشتر از منظر واج‌شناسی و ساخت‌واژه مورد بررسی قرار می‌گیرند چون هدف بازسازی زبان مادر هند و اروپایی است.

• همایش «به تمام معنا شاه بودن: از اسکندر تا شاهنشاه»^۴

بنیاد میراث ایران با همکاری مؤسسه مطالعات ایرانی بریتانیا و مرکز مطالعات مدیترانه دانشگاه اکستر همایشی سه روزه از ۲۲ تا ۲۴ سپتامبر ۲۰۰۸ (اول تا سوم مهر ۱۳۸۷) برگزار کردند. چارلز ملویل از گروه مطالعات خاورمیانه دانشگاه کیمبریج و لاینت میچل از گروه تاریخ باستان و کلاسیک دانشگاه اکستر دبیران این همایش بودند. برخی عناوین سخنرانیهای ارائه شده در این همایش به شرح زیر است: «تعریف الوهیت: هنرهای تجسمی در هخامنشی»، مارگارت کول روت (میشیگان)؛ «تربیت کوروش گزنفون: تاریخ تخیلی، تحلیل سیاسی و اندیشیدن با شاهان»، کریستوفر توپلن (لیورپول)؛ «اسکندر کبیر: ایزدی در میان آدمیان؟»، لاینت میچل (اکستر)؛ «ماکیاولی و کوروش گزنفون: در جست‌وجوی مفهوم نوین پادشاهی»، والر نیوول (دانشگاه کارلتون، اتاوا)؛ «شاهان ایرانی در پوشش یونانی؟ هویت فرهنگی در پادشاهی پونتوس»، برایان مک‌گینگ (کالج ترینیتی دابلین)؛ «برخی جنبه‌های شاهنشاهی سلوکی»، گیلیان رمزی (اکستر)؛ «سلطنت در آینه وقایع‌نامه فروآسار»، پیتر

اینسورث (شفیلد)؛ «تصاویر شاهان در وقایع‌نامه‌های مصور فارسی»، چارلز ملویل (کیمبریج)؛ «اسکندر شاه: از هومر تا هخامنشیان؟»، رابین لین فاکس (آکسفورد)؛ «سنت‌شکنی در شعر»، شین بابرکی (کیمبریج)؛ «شاه همچون رعیت، ارباب، و الگوی اقتدار: مورد آلفونسوی دهم کاستیل»، آنتونلا لیوتسو اسکوریو (اکسترا)؛ «نایب‌السلطنه زن: دگرگونی مفهوم ملکه نزد مغولان در ایران قرن هفتم»، برونو دو نیکلا (کیمبریج)؛ «سلوکوس اول، زئوس و اسکندر: پیدایش و گسترش صورت خیالین سلسله سلوکی»، کایل اریکسون (اکسترا)؛ «شاه اشکانی: یونانی کردن یا ایرانی کردن؟»، وستا سرخوش کرتیس (موزه بریتانیا)؛ «شاهنشاهی ساسانی»، یوزف ویزه‌هوفر (کیل)؛ «ملی‌گرایی سلسله‌ای و بازآفرینی خودکامگی فرّه‌مند»، علی انصاری (سنت آندروز)؛ «پادشاهی مسلمانان میان ایرانیان و ستن کوچ‌نشینی: مورد سلجوقیان»، داوید دوران‌گدی (تهران)؛ «مطالعه موردی درباره افول شاهان: پایان حاکمیت بزرگ»، دبرا تور (دانشگاه بار ایلان).

• یادنامه رونالد امریک

یادنامه‌ای با عنوان *زبانهای ایرانی و متون از ایران و توران*^۵ (ویسبادن، ۲۰۰۸) به کوشش ماریا ماتسوخ، مائورو مجی و ورنر زوندرمان، به یکی از پرکارترین و مشهورترین دانشمندان در حوزه پژوهشهای ایرانی، رونالد امریک (۱۹۳۷-۲۰۰۱)، اختصاص یافته که تا مرگ نابهنگامش در ۲۰۰۱/۱۳۸۰ بزرگترین استاد کرسی مطالعات ایرانی در هامبورگ بود. ۳۳ مقاله مندرج در این یادنامه گویای علایق علمی زنده‌یاد امریک‌اند که پژوهشهایش به مطالعات هندی و تبتی نیز کشیده شده بود. این مقالات را گروهی از زبان‌شناسان و ایران‌شناسان برجسته به زبانهای انگلیسی، فرانسه و آلمانی و در حوزه زبانها و متون ایرانی باستان و میانه نگاشته‌اند. چند مقاله به پژوهشهایی در زبانهای ایرانی نو و ۹ مقاله هم به زبان و ادبیات ختنی و تمشقی، که مهم‌ترین بخش تحقیقات امریک بوده، اختصاص یافته است.

این یادنامه با مقدمه‌ای درباره زندگی و آثار امریک به قلم مائورو مجی آغاز می‌شود و با کتاب‌شناسی و فهرست پایان می‌یابد.

آرزو رسولی

5. *Iranian Languages and Texts from Iran and Turan: Ronald E. Emmerick Memorial Volume*